Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, yıl: 6 [2005], sayı: 15, ss. 63-87.

# KUR'AN-I KERİM'E GÖRE MELEKLERİN BİR KISIM PEYGAMBERLERE, SALİH KİŞİLERE HUSUSİ VE BÜTÜN MÜ'MİNLERE UMÛMÎ YARDIMLARI

Ömer Çelik *

**Abstract**

**According to Quran Angels's Especially Supporting to the Messengers and Their Generaly upporting to the whole Believers**

Angels are creatures created from light that can't be seen by eye. They fulfil the orders of Allah exactly and don't oppose him anyway. Their number is huge and their duties are numerous. According to Quran Angels are the gratest supporters of the messengers and the believers. They support the believers spiritually, bring them good news and pray for them asking Allah to forgive them. So believers spending their lives as friends of Angels under their supervision try to please them and avoid any act that will bother them.
**Keywords:** Quran, Angels, Messengers, Believers, Support.

## I. Melek ve Melâike'nin Manaları

Lügatle alakalı kaynak eserlere bakıldığında, "melek" kelimesinin "risâlet: elçilik" anlamına gelen iki ayrı kökten, bir de "kuvvet" manasındaki "melk" kelimesinden türediği hakkında açıklamaların olduğu görülmektedir[1]. Melekler, Allah Teâlâ'nın buyruklarını yerine getirmekle ve O'ndan aldıkları emirleri yerlerine ulaştırmakla görevli oldukları için onlara bu isim verilmiştir[2]. İbn Cerîr et-

* Doç. Dr., Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı

1 İsmail b. Hammad el-Cevherî, *es-Sıhâh Tâcu'l-luğa ve sıhâhı'l-Arabiyye*, Kahire 1982, c. IV, s. 1677; ez-Zebîdî, *Muhammed Murteda, Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kamûs*, Beyrut 1386, c. VII, s. 104; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, Beyrut 1992, c. I, s. 184. Ayrıca bk. er-Râzî, Fahreddin, *Mefâtîhu'l-Gayb*, Tahran, ts., c. II, s. 159; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, Beyrut 1988, c. I, s. 182.

2 el-Cevherî, *es-Sıhâh*, c. IV, s. 1611; ez-Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, c. VII, s. 182; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c. XII, s. 210.

Taberî (ö.310/922) tefsirinde "melek" kelimesinin aslı olan "mel'ek"in, risâlet (elçilik) manasında olduğunu söylemektedir. İşte "melâike"ye de bu risâlet (elçilik) manasından dolayı melâike ismi verilmiştir. Çünkü melekler Allah'ın resülleri olup, onları peygamberlerine ve ilgili kullarına gönderir[3]. Ebu Hayyân el-Endelûsî (ö.754/1353) ise "melek" kelimesinin kuvvet anlamındaki "melk"den olduğunu söylemektedir. Şu halde "melek" lügat bakımından "kuvvetli", "kuvvet sahibi" demektir[4].

Melek'in lügat anlamıyla ilgili olarak mevcut bulunan farklı görüşleri tefsirinde kaydeden Elmalılı Hamdi Efendi, melekler hakkındaki kanaatini şu şekilde özetlemektedir:

Kur'ân ayetlerinin işaretine göre melekler, hem ilmî ve kelâmî bir rûhî tebliğ yapmakta, hem de bir fiil, ilâhî kudret ve yaratmanın da tebliğcisi olmaktadırlar. Peygamberlere ve hatta yine meleklere ilâhî emirleri tebliğ eden melekler bulunduğu gibi cihat ve diğer hususlarda fiilen kuvvet ve yardım getiren melekler de bulunmaktadır. Hatta kendisinden "er-Rûh" diye bahsedilen özel bir melekten bile bahsedilir. Şurası açık ki alemde vuku bulan her hadise ile ilâhî kudretin özel bir ilişkisi vardır. Şu halde melekler topluluğunun, ilâhî kudret ve yaratmanın vahdetten kesrete dağılmasını ve onun pek çok değişik nevilerde şekillenip ortaya çıkmasını ifade eden "mebâdi-i fâile": yapıcı temel güçler olarak değerlendirilmesi gerekir. Dolayısıyla kâinatta böyle bir elçilikle vuku bulmayan hiçbir olay, hiçbir fiil ve hareket düşünülemez.[5]

Rasûlullah (s), *"Melekler, nûrdan yaratılmışlardır..."*[6] buyurmuştur. Meleklerin bizatihi var olan varlıklar, diğer bir değişle cevher cinsinden olduklarında çoğunluğun fikir birliği vardır. Yani inançsızlar hariç kimse kalkıp 'melekler yoktur' dememiştir. Fakat bunların mahiyet ve hakikatlerinin nasıl olduğu hususunda farklı değerlendirmeler söz konusudur. Öncelikle bunların bir mekan tutan varlık (mütehayyiz) olup olmadıkları bakımından iki temel görüş vardır.

Daha ziyade kelamcıların pek çoğunun savunduğu birinci görüşe göre melekler mekan tutan varlıklardır. Bunlar, gökyüzünde bulunan, çeşitli şekillere girebilen havâî ve latîf cisimlerdir. Zira peygamberler bunları şekilleriyle gör-

---

3 Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân*, Beyrut 1978, c. I, s. 155. Ayrıca bk. er-Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, c. II, s. 159; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, ts., c. I, s. 302.

4 Ebu Abdillah Muhammed b. Yûsuf Ebu Hayyân, *el-Bahru'l-muhît*, Beyrut 1990, c. I, s. 137.

5 Elmalılı, *Hak Dini*, c. I, ss. 303-304.

6 Müslim, Zühd, 60; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. VI, ss. 158, 168. Konu ile ilgili bilgi için bk. Ömer Süleyman el-Eşkar, *İlmü'l-melâiketi'l-ebrâr*, Beyrut 1985, ss. 9-10; et-Tabâtabâî, *el-Mahlûkâtü'l-hafiyye fi'l-Kur'an*, Beyrut 1995, s. 19.

müşlerdir. Şekiller ise cismanî olup boyutları vardır. Bunlara göre cisimden arınmış maddesiz soyut kuvvet, sadece ilâhî kudrete aittir.[7]

İslâm filozoflarının ileri sürdükleri ikinci görüşe göre ise melekler nefisleriyle kaim cevherler olup yer tutan varlıklar değillerdir. Onlar, insan ruhu gibi soyut cevherlerdir fakat mahiyetçe bunlardan farklıdırlar. Bunlar daha kuvvetli ve daha bilgilidirler. Aralarındaki ilişki, güneş ile ışığının ilişkisi gibidir. Bunlar da iki kısımdırlar. Bir kısmı cismaniyyetten tamâmen soyunmuş, Allah'ın marifet ve sevgisine dalmış ve kendilerini tamamen O'na itaata adamışlardır. Diğer kısmı ise kainatla alakaları bulunup, gökten yeryüzüne kadar işleri idare ederler. Bunların da göğe ve yere ait olanları vardır. Birinci kısımdaki melekler ikinci kısımdaki meleklerin ruhları durumundadır[8].

Kur'an-ı Kerim'de meleklerden, onların fiillerinden ve özelliklerinden çokça bahsedilmektedir[9]. Onların bir vazifesi de peygamberlere ve diğer mü'minlere belli durum ve şartlara göre yardımda bulunmalarıdır. Biz, meleklerin Peygamber Efendimize yardımlarını müstakil olarak ayrı bir makalede ele alacak, bu makalemizde ise bu ruhani varlıkların diğer peygamberlere ve salih insanlara hususi, bütün mü'minlere ise umumi yardımlarını incelemeye çalışacağız.

## II. Meleklerin Bir Kısım Peygamberlere ve Salih Kişilere Hususi Yardımları

Şüphesiz meleklerin, durumlarına göre her bir peygamberle özel ilişki ve irtibatları vardır. Şu kadar var ki Kur'an-ı Kerim, hepsinden değil de, meleklerin bir kısım peygamberlerle, sâlih ve saliha kişilerle olan özel ilişkilerinden söz etmektedir. Bunları da şöyle izah edebiliriz:

### A. Meleklerin Hz. Adem'e (s) secde etmeleri

Kur'an-ı Kerim'in verdiği bilgiye göre, Allah Teâlâ, Adem'i yaratmak istediği zaman bu muradını meleklere açıkladı. Melekler de, Adem oğullarının yeryüzünde fesat çıkarıp kan dökeceklerini bildikleri için, Allah Teâlâ'dan bunun

---

7 er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. II, s. 160; İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerhu nehci'l-belâğa*, Mısır 1995, c. V, s. 431.

8 Ebu Nasr Muhammed b. Muhammed Farabî, *el-Medînetü'l-fâzıla*, çev.: Nazif Danışman, İstanbul 1986, ss. 20-21; İbn Sînâ, eş-Şifâ, *el-İlâhiyyât*, Kahire 1960, c. II, s. 445; a.mlf, *el-İşârât ve't-tenbihât*, Kahire, 1958, c. III-IV, ss. 764-765. Ayrıca bk. er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. II, s. 160; İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerhu nehci'l-belâğa*, Mısır 1995, c. V, s. 431; Elmalılı, *Hak Dini*, c. I, ss. 305-306; Ali Durusoy, *İbn Sinâ Felsefesinde İnsan ve Alemdeki Yeri*, İstanbul, 1993, s. 76.

9 Bk. Muhammed Fuad Abdulbaki, *el-Mu'cemu'l-müfehres li elfâzı'l-Kur'ân*, İstanbul, ts., "melek ve melaike" kelimeleri.

hikmetini sordular. Cenâb-ı Hak da, Adem'in yaratılışında onların bilemeyecekleri pek çok hikmet bulunduğunu söyledi. Meleklere öğretmemiş olduğu eşyanın isimlerini Adem'e öğretti. Bunu meleklere sorunca, onlar, Allah'ı tenzih ederek kendilerine öğretilenden başka ilimleri olmadığını söylediler. Bu kez Cenâb-ı Hak eşyanın isimlerini Adem'e sorunca, o, bunları teker teker söyledi.[10]

Bu açıklamalardan, Adem'in meleklerden daha farklı meziyet ve istidatlarla yaratılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple olmalıdır ki Allah Teâlâ, Adem'i yaratmayı tamamlayıp ona ruh üfleyince meleklere, ona secde etmelerini emretmiş, İblis hariç hepsi bu emri yerine getirmişlerdir.[11]

Ebu Hureyre (r.)'nin rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s) şöyle buyurmuştur: *"Allah Teâlâ Ademi kendi sûretinde yarattı. Boyu altmış zira idi. Onu yaratınca dedi ki: Git şu guruba selam ver. - Onlar, meleklerden oturmakta olan bir guruptu - Onların sana verdikleri selamı dinle. Çünkü o, senin ve züriyyetinin selamı olacaktır. Adem gitti ve 'Esselâmü aleyküm' diye selam verdi. Melekler de, 'Esselâmü aleyke ve rahmetullah' diye karşılıkta bulundular."*[12]

Adem (s) vefat ettiğinde ise çocukları ona ne yapacaklarını bilememişler, melekler gelip onu su ile yıkayarak kabre koymuşlar ve bunun, Adem'in, çocukları için bir sünneti olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Rasûlullah (s)'ın ashabından Hanzala b. Ebî Amir de Uhud harbinde şehid olmuş; Peygamberimiz (s) onun melekler tarafından yıkandığını haber vermiştir.

Meleklerin, insanoğluyla çok yakın ve sıkı bir ilişkileri vardır. Yaratılışından, cennet veya cehenneme sevk edilişine kadar her noktada bu ilişki kendini gösterir. Yaratılışları esnasında yanında bulunurlar, hayata göz açınca onu korumakla mükellef tutulurlar, Allah'tan vahiy getirirler, amellerini ve yaptıklarını kaydederler, eceli gelince de ruhunu bedeninden ayırırlar.

Müslim'in Sahih'inde yer alan bir hadis-i şerifte Rasûlullah (s), anne rahminde bulunan nutfenin üzerinden kırk iki gün geçince Allah Teâlâ'nın ona bir melek gönderdiğini; meleğin onu şekillendirip kulağını, gözünü, derisini, etini, kemiğini var ettiğini; sonra da meleğin Rabbinden, bunun erkek mi yoksa dişi mi olacağını sorup Cenab-ı Hakk'ın dilediği şekilde bunu yazdığını[13] bildirmektedir.

Yine Buhârî ve Müslim'in Sahih'lerinde tahriç edilen bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (s), kırk gün süre zarfında anne rahminde teşekkül eden nutfenin,

10 Bk. el-Bakara, 2/30-33.

11 Bk. Sâd, 38/71-74

12 el-Buhârî, Enbiya, 1; Müslim, Cennet, 28.

13 Müslim, Kader, 3.

yine kırkar günlük süreyle 'aleka ve mudğa devrelerini geçirdikten (yani yüz yirmi günden) sonra kendisine bir meleğin gönderildiğini, meleğin ona ruh üfleyip rızkını, ecelini, amelini, saîd veya şakî olacağını yazdığını[14] ifade buyurur.

Bu hadis-i şerifler, Cenab-ı Hakk'ın insanla ilgili her türlü fiillerini melekler aracılığı ile icra ettiğini göstermektedir.

### B. Meleklerin Hz. İbrahim'i (s) müjdelemeleri

Az önce de kısaca temas ettiğimiz üzere, Kur'an-ı Kerim'e dikkatlice baktığımızda meleklerin peygamberlerle sürekli bir ilişki içerisinde bulunduklarını görürüz. Lût kavminin helaki arefesinde meleklerin Hz. İbrahim (s)'e gelmeleri bunlar içinden sadece bir örnektir. Ayet-i kerimede*: "Celâlim hakkı için, elçilerimiz, İbrahim'e müjde ile gelip 'selâm' dediler. O da 'selâm' dedi ve hiç beklemeden gidip onlara kızartılmış bir buzağı getirdi"*[15] buyurulmaktadır. Ayette belirtilen "büşrâ: müjde"den maksat şunlar olabilir:

a) Hemen bu ayetten sonra *"Biz de ona İshak'ı, İshak'ın ardından da torunu Yakub'u müjdeledik"*[16] ayetinin delaletiyle İshak ve peşinden de Yakub'un müjdelenmesidir.

b) Bununla Hz. İbrahim'e, Lût'un kavminin helak olacağı ve fakat Lût'un kendisinin esenlik içinde kalacağı müjdesi kastedilmiştir[17]. Nitekim Ankebût sûresinde geçtiği üzere İbrahim (s), Lût kavmini helake gelen meleklere: *"Ama orada Lût var!" deyince melekler ona: "Biz orada kimlerin bulunduğunu çok iyi biliyoruz. Onu ve ailesini elbette kurtaracağız. Yalnız karısı müstesna; o (azapta) kalacaklar arasındadır."*[18] karşılığında bulunmuşlardır.

### C. Meleklerin Hz Lut'a (s) Gelip Ona Korkmamasını Söylemeleri

İbrahim (s)'den sonra melekler yakışıklı delikanlılar sûretinde Lût (s)'a gelmişlerdir. Lût (s) onlar hakkında tasalanmış ve onları, azgın kavminin elinden korumak için ne yapacağını bilememiş, çok zor durumda kalmıştır. Bunun üzerine melekler ona, kendilerinin Allah tarafından gönderilmiş melekler olduklarını açıklamışlar[19] ve kendisini şu sözlerle teskîn ve tesellî etmişlerdir: *"Korkma,*

14 el-Buharî, Bed'ü'l-halk, 6; Kader, 1; Müslim, Kader, 1; Ebu Davud, Sünnet, 16; et-Tirmizî, Kader, 4; İbn Mace, Mukaddime, 10; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. I, ss. 382, 414.

15 Hûd, 11/69.

16 Hûd, 11/71.

17 ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, c. II, s. 280; er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. XVIII, s. 23.

18 el-Ankebût, 29/32.

19 Hûd, 11/81.

*tasalanma! Çünkü biz seni de aileni de kurtaracağız. Yalnız (azapta) kalacaklar arasında bulunan karın müstesnâ."*[20] Bu da meleklerin, Lût (s)'a olan yardım ve desteklerine bir örnektir.

Rivayete göre önce Cebrail, Lût kavmine gelip kanadının bir tarafıyla yüzlerine vurup gözlerini kör etmiştir. Hatta gözlerinin yerlerinin tamamen kaybolduğu, onlardan hiçbir iz kalmadığı söylenir. Nitekim âyet-i kerimede, *"Onlar (Lut kavmi), Lut'un misafirlerine karşı kötülük yapmayı planlamışlardı. Hemen biz onların gözlerini silme kör ettik. Haydi azabımı ve uyarılarımı tadın, dedik"*[21] buyrularak bu hadiseye işaret edilmiştir. Sabah vakti olunca da melekler, Lut kavminin olduğu yerin altını üstüne getirmişler; üzerlerine balçıktan pişirilmiş istif edilmiş taşlar yağdırmışlar ve böylece onları helak etmişlerdir.[22]

Demek ki melekler, mü'minler için yardımcı ve hayırhah varlıklar oldukları gibi, kafirler için de ilâhî azabın zuhur ve vukuuna vasıta varlıklar olarak da temayüz etmektedirler.

### D. Meleklerin Hz. Zekeriya'yı (s) Müjdelemeleri

Zekeriya (s), Hz. Meryem'in Beyt-i Makdis'te bakımını üzerine almış, ona orada özel bir oda tahsis etmişti. Hz. Zekeriya, Meryem'in yanına her girişinde çeşit çeşit taze meyveler görürdü ki, bunlar o mevsimde orada yetişmeyen meyvelerdi. Ayet-i kerimede bu olaya işaret etmek üzere: *"Rabbi Meryem'e hüsnü kabul gösterdi; onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Zekeriya onun yanına mabede her girişinde orada bir rızık bulur ve 'Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?'der; o da: Bu, Allah tarafındandır. Allah dilediğine sayısız rızık verir."*[23] buyrulur.

Allah Teâlâ'nın her şeye kadir olduğuna muhakkak inandığı halde, bunun canlı bir örneğini müşahede eden Zekeriya (s)'nın, hem kendi hem de eşi normal şartlar altında çocuk yapamayacak kadar yaşlı olmalarına rağmen, gönlünde ümit ışıkları parıldar ve hemen oracıkta: *"Rabbim, bana tarafından hayırlı bir nesil (evlat) bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin"*[24] niyazında bulunur.

Her şeye kadir olan, duaları hakkıyla işitip icabet eden Allah Teâlâ, Zekeriya (s)'nın bu duasını kabul buyurduğunu meleklerine bildirmiş; onlar da, mabedde namaza durmuş olan Zekeriya (s)'ya gelerek: *"Allah sana, kendisi tara-*

20 el-Ankebût, 29/33.

21 el-Kamer, 54/37.

22 Hûd, 11/82-83; el-Ankebût, 29/34-35; el-Kamer, 54/38.

23 Âl-i İman, 3/37.

24 Âl-i İmran, 3/38.

*fından gelen bir kelimeyi (İsa'yı) tasdik edici, efendi, iffetli ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdelemektedir."*[25] sözleriyle bu müjdeli haberi bildirmişlerdir.

Hasılı Allah Teâlâ, Zekeriya (s)'ya olan bu lütfunu, ona, melekleri aracılığı ile müjdelemiş, böylece meleklerin peygamberlerle olan ilişkilerine bir örnek daha sunmuştur.

**E. Meleklerin Hz. Meryem'i Müjdelemeleri**

İmran'ın kızı ve Hz. İsa (s)'nın annesi olan Hz. Meryem, henüz doğmadan annesi tarafından Beyt-i Makdis'e adanmış, doğunca da bu nezrin gereği olarak Beyt-i Makdis'e bırakılmış ve az önce de değindiğimiz gibi bakımıyla teyzesinin kocası Hz. Zekeriya (s) görevlendirilmiştir. Hz. Meryem, Beyt-i Makdis'te Rabbi tarafından özel bir bakıma tabi tutulmuş, yine onun tarafından yedirilip içirilmiş ve pekçok nimetlerle merzuk kılınmıştır[26].

Ayet-i kerimelerden anladığımıza göre, Hz. Meryem Beyt-i Makdis'teki odasında yalnız bırakılmamış, melekler ona dostluk ve arkadaşlık etmişlerdir. Nitekim Al-i İmrân Sûresi'nde bu husus açıklığa kavuşturularak, meleklerin Hz. Meryem'e: *"Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti. Ey Meryem! Rabbine ibadet et, secdeye kapan, (O'nun huzurunda) rukû edenlerle beraber sen de rükû et."*[27] dedikleri kaydedilmektedir.

Hz. Meryem Beyt-i Makdis'te büyüyüp olgunluk devresine gelince, Allah Teâlâ "rûhena: rûhumuz" diye tabir ettiği Cebrail'i ona göndermiştir. Cebrail ona, korkmasın ve sözünü anlasın diye Allah'ın izniyle tastamam bir insan şeklinde görünmüştür. Olayın henüz tam farkına varamayan Hz. Meryem ondan korkmuş ve çekinmiş, şerrinden Allah'a sığınmıştır.[28] *Cebrail'in "Ben, yalnızca sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbimin bir elçisiyim"* sözüne karşılık Hz. Meryem: "Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir?" itirazında bulunmuşsa da, Cebrail'in: *"Öyledir. Zira Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (yani ezelde olup bitmiş) bir iştir"* diyerek Hz. Meryem'e Hz. İsa'yı nefhetmiş, bunun üzerine Meryem İsa'ya hamile kalmıştır.[29]

Hz. Meryem İsa (s)'ya hamile kaldıktan sonra da meleklerin ona yardım ve

25 Âl-i İmrân ,3/39.

26 Bk. Âl-i İmran, 3/35-37.

27 Âl-i İmrân, 3/42-43.

28 Bk. Meryem, 19/16-18.

29 Meryem, 19/19-22.

destekleri devam etmiştir. Hamilelik esnasında bir takım rûhî ihtilaçlar ve tabiî bir kısım sıkıntılar yaşayan Meryem'e melekler gelerek: *"Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir Kelime'yi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa'dır. Mesîh'dir; dünyada da ahirette de itibarlı ve Allah'ın kendisine yakın kıldıklarındandır. O, salihlerden olarak beşikte iken ve yetişkinlik halinde insanlara (peygamber sözleri ile) konuşacak"*[30] diyerek onu teskin, teselli ve tebşir etmişlerdir.

Henüz iffetli bâkire bir genç kız olan ve bu haliyle nasıl çocuğu olabileceğini bir türlü gönlüne kabul ettiremeyen Hz. Meryem'e, Allah Teâlâ'nın, dilediği şeyi dilediği şekilde yaratabileceği kesin bir dille ifade edilmiştir. Sonra melekler, Meryem'e hitaben İsa hakkında sözlerine devam etmişler; Allah'ın ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğreteceğini; onu İsrailoğullarına peygamber olarak göndereceğini ve Allah'ın izniyle onun elinden çamurdan kuş yapıp canlandırmak, körü ve alacalıyı iyileştirmek, ölüleri diriltmek, evlerde yenilen ve biriktirilenleri haber vermek gibi mûcizeler sudûr edeceğini haber vermişlerdir[31]. Meleklerin bu sözlerinde de yine Hz. Meryem'e büyük bir teselli ve müjde yer almaktadır.

Kur'an-ı Kerim'den öğrendiğimize göre, meleklerin Hz. Meryem'e yardımları bununla da sınırlı kalmamaktadır. Hz. Meryem, hamileliğinin son demlerinde doğum sancıları ile kıvranırken, bir hurma ağacına dayanıp: *"Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim"*[32] diyecek derecede sıkıntılı anlar yaşadığı sırada, bir yoruma göre melek, aşağısından: *"Tasalanma! Rabbin senin alt yanında bir su arkı vücuda getirmiştir."* Diğer bir manaya göre: *"Tasalanma! Rabbin senin altındakini yani İsa'yı şerefli bir lider olarak yaratmıştır. Hurma dalını kendine doğru silkele ki, üzerine taze, olgun hurma dökülsün. Ye, iç. Gözün aydın olsun"* diye seslenmiş, ayrıca insanlardan kendine gelebilecek töhmet ve kınamalara karşı bir kalkan olmak üzere gördüklerine: *"Ben, çok merhametli olan Allah'a oruç adadım; artık bugün hiçbir insanla konuşmayacağım"*[33] demesini tavsiye etmiştir.

Hz. Meryem'le alakalı olarak değişik safhalarda vaki olan meleklerin bu sözlerinde, Hz. Meryem'in yalnızlığını ve sıkıntılarını gideren, onu taltif eden, gönlünü huzurla dolduran, ruhunu tehyic eden ve Rabbine bağlılık ve ibadete iştiyakını artıran mesajların yer aldığını görmekteyiz. Bu da Allah Teâlâ'nın, sevdiği kullarını melekleriyle nasıl desteklediğine ve onları nasıl bir rûhî dirlik ve dirilik içinde bulundurduğuna canlı bir misal teşkil etmektedir.

30 Âl-i İmran, 3/45-46.

31 Bk. Âl-i İmran, 3/47-50.

32 Meryem, 19/23.

33 Meryem, 19/24-26.

### F. Hz. İsa'nın (s) Ruhu'l-Kudüs'le Desteklenmesi

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de İsa (s)'yı Ruhu'l-Kudüs'le desteklediğini bildirmektedir. İlgili ayetlerde şöyle buyurulmaktadır: *"Andolsun biz Musa'ya Kitab'ı verdik. Ondan sonra ardarda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya da mucizeler verdik. Ve onu Ruhu'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik."*[34], *"O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir. Meryem oğlu İsa'ya açık mucizeler verdik ve onu Ruhu'l-Kudüs ile destekledik."*[35], *"... Hani seni Ruhu'l-Kudüs (Cebrail) ile desteklemiştim; bu sayede sen beşikte iken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun."*[36]

Allah Teâlâ'nın kendisiyle İsa (s)'yı desteklediği "Ruhu'l-Kudüs" kelime anlamıyla fevkalade temizlik, teharet ve nezahet yahut bereket ruhu, yahut mukaddes ruh demektir[37].

Rûhu'l-Kudüs'ün ne ve kim olduğu hakkında müfessirler birkaç rivayet nakletmişlerdir:

a. Mücahid ve Rebi'nin beyanına göre Kudüs, Kuddûs gibi Allah'ın isimlerindendir. Buna göre Ruhu'l-Kudüs, Allah'ın ruhu demektir. Bu teyidi dolayısıyla İsa'ya "Ruhullah" denilir.

b. Ruhu'l-kudüs, Allah'ın ism-i azamıdır ki Hz. İsa bununla ölüleri diriltirdi.

c. Bundan maksat, İncildir.[38]

d. Katâde, Süddî, Dahhâk ve Rebî'nin beyanına göre Ruhu'l-Kudüs Cebrâil'dir.[39]

Son olarak zikrettiğimiz görüşün en sıhhatli görüş olduğu söylenmiştir. Çünkü Peygamber Efendimiz, Hassân b. Sâbit (r.)'e bir kere "Kureyşi hicvet, Ruhu'l-Kudüs seninle beraberdir" buyurduğu gibi, bir başka zamanda "Ve Cebrail seninledir" diye buyurmuştur.[40] Demek ki, Ruhu'l-kudüs. Cebrâil (s)'in "Ruhu'l-Emîn" gibi diğer bir ismidir. Cebrâil'e ruhullah dahi denilmesi, diğer bir ilâhî isim olan Ruhu'l-Kudüs'ün aynı manaya geldiğini doğrular.[41]

Cebrail (s)'e, kendisini şereflendirme ve Allah katındaki mertebesinin yüce-

---

34 el-Bakara, 2/87.

35 el-Bakara, 2/253.

36 el-Maide, 5/110.

37 el-Alûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, Beyrut 1985, c. I, s. 317; Elmalılı, *Hak Dini*, c. I, ss. 411-412.

38 et-Taberi, *Câmi'u'l-beyân*, c. I, ss. 330-331; Rağıb el-Isfehânî, *el-Müfredât*, s. 205; er-Razi, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. III, s. 177; el-Alusî, *Rûhu'l-me'ânî*, c. I, s. 317; Elmalılı, *Hak Dini*, c. II, s. 412.

39 et-Taberi, *Câmi'u'l-beyân*, c. I, s. 320.

40 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 157; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. IV, ss. 298, 301, 303.

41 Elmalılı, *Hak Dini*, c. I, s. 412.

liğini beyan etme, bedenin ruhla hayat sürdüğü gibi dinin de onunla dirilip hayat sürmesi, Cebrail'in ruhaniyetinin diğer meleklerden daha mükemmel olması vs. gibi sebeplerle ruh denmiştir.[42]

Bütün peygamberlere vahyi getiren, *"De ki: Ruhu'l-kudüs, onu (Kur'an'ı) Rabbinden hak olarak indirmiştir"*[43] ayetinin bildirdiği üzere Peygamberimize de Kur'an'ı getiren Ruhu'l-Kudüs yani Cebrail olduğu halde o, özellikle İsa (s)'ya tahsis edilmiştir. Diğer peygamberlerde bunun örneği yoktur. Çünkü Hz. Meryem'e onun doğumunu müjdeleyen Cebrail'dir. Hz. İsa, onun nefhi yani üflemesiyle doğmuş, onun terbiye ve desteği ile büyümüş, her nereye gittiyse beraberinde gitmiştir. Hz. İsa göğe yükseltirken de onunla beraber bulunmuştu.[44] Nitekim Meryem Sûresinde *"Ona ruhumuzu gönderdik, o ruh ona beşer suretinde temessül edip göründü"*[45] buyurulmuştur. Ayette geçen *"rûhenâ"*dan murat, ruhullah ve Ruhu'l-Kudüs olan Cebrail'dir.

Bundan başka bilindiği gibi, Yahudilerin Hz. İsa ve annesi Meryem hakkında iffet ve ismete, onların kudsiyetlerine aykırı sözler söylemiş olmaları ve ayette esas muhatap olan da yahudiler olduğundan, Hz. İsa hakkındaki bu ayet tahsis için değil, fakat bilhassa yahudilerin isnat ve iftiralarına karşı Hz. İsa'yı tenzih için bu teyid özellikle söz konusu edilmiştir. İşte bundan dolayıdır ki, taharet ve temizlik anlamına gelen "Ruhu'l-Kudüs" ismi tercih olunmuştur.

### III. Meleklerin Bütün Mü'minlere Umûmî Yardımları

Meleklerin bir kısım peygamberler ve salih kişilerle özel ilişkilerinden bahsettikten sonra, şimdi de genel olarak mü'minlerle ilişkileri konusuna gelmiş bulunmaktayız. Ayet-i kerimelerde meleklerin mü'minler için dua ve istiğfar ettikleri, onların üzerlerine indikleri, onları teskin, teselli ve tebşîr ederek dünyada ve ahirette onların dostları olduklarını söyledikleri ifade olunmaktadır. Bu bakımdan biz de, meleklerin genel olarak mü'minlerle ilişkilerini aşağıda sıralanacak başlıklar altında incelemeyi uygun bulduk.

### A. Meleklerin Mü'minlere Dua ve İstiğfar Etmeleri

Kur'an-ı Kerim, meleklerin mü'minler için dua ve istiğfar ettiklerini bize açıkça haber vermektedir. Konu ile ilgili olarak Mü'min Sûresinde yer alan bir âyet-i

42 er-Razî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. III, s. 177; el-Alûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, c. I, s. 317.

43 en-Nahl, 16/102.

44 er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. III, ss. 177-178; Elmalılı, *Hak Dini*, c. I, s. 413.

45 Meryem, 19/17.

kerimede şöyle buyurulur: *"Arş'ı yüklenen ve bir de onun çevresinde bulunan (melekler), Rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler. Mü'minlerin de bağışlanmasını isterler: Ey Rabbimiz! Senin rahmet ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe eden ve senin yoluna gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru!"*[46]

Meleklerin mü'minler için istiğfar ettiklerini bildiren bir diğer ayet ise şöyledir: *"Melekler de Rablerini hamd ile tesbih ediyorlar ve yerdekiler için mağfiret diliyorlar. İyi bilin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."*[47] Ayetteki "yerdekilerden" maksat, bir önce zikrettiğimiz âyetin işaretiyle mü'minlerdir.[48] Nitekim Cenâb-ı Hak, Ahzâb Sûresi'nde de mü'minlere hitaben, kendisini çokça zikretmelerini ve sabah akşam onu tesbih etmelerini emrettikten sonra: *"Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmetini gönderen O'dur. Melekleri de size istiğfar eder. Allah mü'minlere karşı çok merhametlidir"*[49] buyurarak meleklerin özellikle mü'minlere istiğfar ettiğini açıklamaktadır.

Rasûlullah (s) de bir defasında Sa'd İbn Muaz'ın yanında iftar açmışlar ve orada: *"Yanınızda oruçlular iftar etti, yemeklerinizden ebrar olanlar (iyi ve salih kimseler) yedi, size de melekler rahmet duasında bulundular"*[50] buyurmuşlardır. Yine bir yemek esnasında oruçlu bulunan Bilal (r.)'e Rasûlullah (s): *"Biz rızıklarımızı yiyoruz. Bilal'in rızkının fazlı cennettedir. Ey Bilal, yanında yemek yenen oruçlunun kemiklerinin tesbih ettiğini ve meleklerin de onun için istiğfarda bulunduğunu hissettin mi?"*[51] buyurmuşlardır ki, bu hadis-i şerifler de, meleklerin müminlere dua ve istiğfar ettiklerini beyan etmektedir.

Yine pek çok hadis-i şerifte meleklerin, ilim tahsili yapanlara, insanlara güzel şeyler öğretenlere[52], namaz kılmak için mescide gelenlere[53], namazda birinci safta bulunanlara, namaz kıldığı yerde kalmaya devam edenlere[54] ... dua ve istiğfar ettikleri; ayrıca Cuma günleri erkenden mescidin kapılarında oturup,

46 el-Mü'min, 40/7.

47 eş-Şûrâ, 42/5.

48 et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, c. XXV, s. 6.

49 el-Ahzâb, 33/43.

50 Ebu Davud, Et'ime, 54; İbn Mâce, Sıyam, 45; ed-Dârimî, Savm, 51; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. III, s. 118

51 et-Tirmizî, Savm, 67; İbn Mâce, Sıyâm, 46; ed-Dârimî, Savm, 32; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. VI, s. 439.

52 et-Tirmizî, İlim, 19; İbn Mâce, Mukaddime, 17.

53 Müslim, Mesâcid, 272-275.

54 Ebu Davud, Salat, 20, 48; İbn Mace, Mesâcid, 19; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. II, ss. 252, 312, 486.

mescide gelenleri sırasıyla kaydettikleri,[55] mü'minlerin yaptıkları dualara "Amîn" diyerek icabet ettikleri,[56] salih kimselerin cenazelerine katıldıkları, şehitleri kanatlarıyla gölgeledikleri,[57] infakta bulunanların mallarının artırılması, cimrilik edenlerin ise mallarının telef olması için dua ettikleri[58] haber verilmektedir.

Mü'minler için istiğfar ettikleri özellikle belirtilen Arş'ın taşıyıcısı meleklere "hamele-i arş" denilip bunların sayılarının dört olduğu rivayet edilmiştir[59]. Kıyamet gününde ise bunların sayıları sekiz olacaktır[60]. Arşın korunma ve tedbirine memur olduklarından bu isim kendilerine mecazen verilmiştir. Arşın etrafındaki melekler ise arşı tavaf eden meleklerdir. Nitekim bunlarla ilgili olarak: *"Melekleri görürsün ki, Rablerine hamd ile tesbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmışlardır"*[61] buyrulmuştur.

Ayet-i kerimelerden anladığımıza göre Arşı taşıyan ve bir de Arşın çevresinde bulunup Rablerini hamd ile tesbih eden, O'na şükreden, kendileri için O'ndan başka ilah olmadığını ikrar eden melekler, iman edenler için istiğfar etmekte; Rablerinden, kendileri gibi Allah'ın birliğini ikrar eden ve O'nun dışındaki ma'budlardan uzak duran mü'minleri bağışlamasını istemektedirler. Kullarından şirkten tevbe edip tevhide dönen ve Allah'ın girilmesi istediği yola giren, O'nun emrettiği metodu takip eden yani emir ve nehiylerine tabi olanların günahlarından vaz geçmesini O'ndan talep etmekte ve onları kıyamet günü ateş azabından korumasını dilemektedirler.[62]

Meleklerin mü'minlere istiğfarından maksadın, onlara şefaat etmeleri, onları tevbeye teşvik etmeleri ve onlara mağfireti mucip amelleri ilham etmeleri olduğu söylenebilir. Burada meleklerin Adem oğullarının günahlarına müttali olduklarına bir işaret; cinsler farklı olsa da imanda ortaklığın nasihat ve şefkati gerekli kıldığına bir tenbih bulunmaktadır. Zira iman, en kavî ve en mükemmel bir bağdır. Ayıca en güzel seadetin ancak Allah'ın emrine tazim ve mahlukatına karşı şefkat ile gerçekleşebileceği geçeğinden hareketle melekler, önce Al-

55 el-Buhârî, Cum'a, 31; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. II, s. 505.

56 el-Buhârî, Bed'ü'l-halk, 7; Ezan, 112; Müslim, Salât, 74-76; Ebu Davud, Vitir, 29; el-Muvatta, Nida, 46; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. II, ss. 312, 459.

57 el-Buhârî, Cenâiz, 34; Cihad, 20; Fedailü's-sahâbe, 129; en-Nesâî, Cenâiz, 12, 13; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. III, ss. 298, 307.

58 el-Buhârî, Zekat, 27; Müslim, Zekat, 57.

59 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. I, s. 256.

60 el-Hâkka, 69/17.

61 ez-Zümer, 39/75.

62 et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, c. XXIV, ss. 29-30.

lah'ı tazim etmişler sonra da O'nun mahlukatına şefkat babında onlara istiğfar etmişlerdir.[63]

Mücâhid'in dediğine göre, melekler Hârût ve Mârût olayını bildikten beri veya Allah Teâlâ'nın *"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım"* sözüne karşılık olarak *"Yeryüzünde fesat çıkaracak, orada kan dökecek insanı mı halife kılıyorsun"*[64] demelerinden ötürü, bu sözlerinden dolayı bir mahcubiyet duyup mü'minler için istiğfar etmektedirler.[65]

Ayette özellikle Allah'ın rahmet ve ilminin her şeyi kapladığının bildirilmesi ve peşisıra mü'minler için istiğfar edilmesi, mağfiretin ve tevbeleri kabulun bu iki sıfatın her birinden kaynaklandığını göstermektedir. Buna göre ayet, 'küfür ve kötülüklerden tevbe ettiğini ve iman ve taat yoluna uyduğunu bildiğin kimseleri bağışla', şeklinde yorumlanabilir ki bunda meleklerin sadece tevbe eden, nefsinin arzusuna uymaktan vazgeçip doğrulukla ve temiz bir niyetle Hak yoluna uyanlar için istiğfar ettiklerine işaret bulunmaktadır. Çünkü melekler, Allah'a şirk koşan ve tevbe etmeyip şirkte ısrar edenlerin bağışlanmayacağını bilirler.[66]

Melekler önce tevbe eden mü'minlerin gufranını (bağışlanmalarını) niyaz ediyor sonra da onların cehennem azabından korunmasını istiyorlar. Gufranın manasının, 'azabtan kurtarmak' olduğu hesaba katıldığında duanın her iki şıkkının da aynı manayı ifade etttiği sanılabilir. Halbuki mağfiret lafzı, cehennem azabının kaldırılmasına işaret yoluyla delalet ettiğinden, melekler önce bu yolla dua etmişler, sonra da tekit için aynı duayı daha açık bir tarzda tekrarlamışlardır[67]. Ayette geçen ifadelerden sadece sözde kalan tevbe ile kurtuluşun mümkün olmayacağı, tevbede sebat etmenin, amelleri riya ve süm'adan temizlemenin, kalpleri de nefsânî arzu ve isteklerden temizlemenin gerekli olduğu anlaşılmaktadır..

Mü'min Sûresinde yer alan ayet-i kerimelerde meleklerin duası şöyle devam etmektedir: "Rabbimiz! Onları da, onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları da kendilerine vadettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz azîz ve hakîm olan sensin!"[68]

---

63 er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. XXVII, s. 33.

64 el-Bakara, 2/30.

65 Bursevî, *Ruhu'l-beyân*, c. VIII, s. 157.

66 Aynı eser, c. VIII, s. 158.

67 er-Razi, *Mefâtîhu'l-ğayb*,c. XXVII, s. 37; Bursevî, *age*, c. VIII, s. 158; İbn Aşûr, *et-Tahrîr*, c. XXIV, s. 92.

68 el-Mü'min, 40/8.

Ayet-i kerimeden anlayabildiğimiz kadarıyla melekler, Allah Teâlâ'dan, tevbe edip Hak yoluna giren bu kulları, ayrıca onların atalarından, zevcelerinden ve çocuklarından dünyada iken inananlardan olup Allah'ın razı olacağı salih ameller işleyenleri de onlarla beraber, Adn cennetlerine yani içlerinde ebedî ikamet edilecek bağlara bahçelere girdirmesini istemektedirler. Meleklerin bu şekilde dua etmeleri, cennet ehlinin sevinç ve sürûrlarının, neşe ve kıvançlarının tam ve mükemmel olması içindir. Böylece onlar birbirine komşu konaklarda bir araya gelmek suretiyle gözleri aydın olur, sevinirler. Nitekim Allah Te'âlâ başka bir ayet-i kerimede şöyle buyurur: "İnanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların işlediklerinden hiçbir şey eksiltmeyiz"[69]. Bu âyet-i kerime Allah Teâlâ'nın, cennete giren yakın akrabaların gözleri aydın olsun ve sürûrları tam olsun diye hepsinin derecelerini eşitleyeceğini, fakat derecesi aşağı olanla müsavi olmasını sağlamak için derecesi yüksek olanın derecesini alçaltmayacağını, aksine katından bir nimet ve lutuf olarak bir çok amellerini eşitleyerek amel bakımından eksik olanın derecesini yükselteceğini ifade etmektedir.

Ayetin sonunda Allah Teâlâ'nın 'azîz' oluşunun zikri, O'nun mü'min kullarına ve onların salih yakınlarına olan vadini yerine getirmeye güç yetireceğini ayrıca tevbe edip kendi yoluna girenlere izzet ve şeref vereceğini; 'hakîm' oluşunun zikri ise O'nun yaptığı bütün işlerin pek yüce hikmetlere dayandığını ifade etmektedir.

Sonra da melekler dualarını şöyle tamamlarlar: *"Bir de onları, her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korursan muhakkak ki onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu en büyük kurtuluştur."*[70] Bu dua ile de melekler Allah Teâlâ'dan, mü'minleri, tevbe edip Hak yoluna dönmeden önce işlemiş oldukları günahların kötü akıbetinden kurtarmasını; bu günahla sebebiyle onları hesaba çekip azap etmemesini isterler. Zira kıyamet günü, işlediği günahların kötü akıbetinden kurtarılan kimseler muhakkak ki rahmete ermiş ve cehennem azabından uzak kalmışlardır. Şurası kesindir ki, ateşten necat bulup cennete girdirilen kimseler muhakkak kurtulmuşlardır[71]. Bunun ise pek büyük bir kurtuluş olduğunda şüphe yoktur.

Ayette yer alan, *"Onları her türlü kötülüklerden koru"* ifadesinde bahsedilen kötülükler, dünyadaki batıl inançlar ve bozuk ameller de olabilir. Buna göre ayetin manası, 'sen dünyada kimi kötülüklerden, yanlış inanç ve bozuk amel-

69 et-Tûr, 52/21.

70 el-Mü'min, 40/9.

71 Âl-i İmrân, 3/185.

lerden kurtarırsan, muhakkak ki kıyamet günü onu rahmetine mazhar etmiş olursun, bu ise büyük bir kurtuluştur' şeklinde anlaşılabilir. Zira mü'minler; imanları sayesinde cehennemden kurtulacaklar, dünyada yapıp beraberinde götürdükleri parça parça amellerin karşılığı olarak kesintisiz nimetler ve akılların idrakten aciz kalacağı mülkler elde edeceklerdir.

### B. Meleklerin Mü'minlerin Üzerine İnmeleri ve Onları Müjdelemeleri

Kur'an-ı Kerim, meleklerin mü'minler üzerine indiklerini, onlara korkmamaları ve hüzünlenmemeleri için telkinde bulunduklarını ve onları cennetle müjdelediklerini bildirmek üzere şu açıklamayı yapmaktadır: *"Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da, ahirette de sizin dostlarınızız. Gafûr ve rahîm olan Allah'ın ikramı olarak orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır, derler."*[72]

#### 1. Meleklerin Mü'minler Üzerine İnmeleri

Yukarıda mealini verdiğimi ayet-i kerimede, meleklerin üzerine indiği mü'minlerin iki mühim vasfı zikredilmektedir:

**Birincisi**: Bunlar, *"Rabbımız Allah'tır"* derler. Yani Allah'ı tanırlar, O'nun hiçbir şeriki olmadığını kabul ederler ve O'nu bütün ilah ve ortaklardan tenzih ederler.

**İkincisi**: *"Sonra dosdoğru yol üzere yürürler"*. Yani Allah'ın rablığını ve O'nun vahdaniyetini ikrarda devam ederler, bu tevhidi asla şirkle karıştırmazlar ve Allah'ın emir ve nehiylerine sımsıkı sarılırlar.

Allah'ın Rabb olduğunu kabullenip sonra istikamet üzere olmak, itikat ve ibadetle ilgili bütün hususları içine almaktadır. Bununla beraber istikamete hususi manalar da verilmiştir. Mesela hulefa-i raşidînin her biri bu ayette geçen "sonra istikamet üzere yürüdüler" ifadesini tefsir etmişlerdir. Hz. Ebubekir bunu, Allah'a asla ortak koşmamak ve O'ndan başka bir ilaha asla yönelmemek[73]; Hz. Ömer, imanda sebat etmek; Hz. Osman, ihlasla amel etmek; Hz. Ali ise farzları yerine getirmek şeklinde yorumlamışlardır.[74] Demek ki melekler, Allah'ı hakkıyla tanıyan ve O'na karşı görevlerini ifrat ve tefrite kaçmadan hakkıyla yapan kamil mü'minlerin üzerine inmektedirler.

---

72 Fussılet, 41/30-32.

73 et-Taberi, *Câmi'u'l-beyân*, c. XXIV, s. 73; İbn Kesîr, *Tefsîr*, c. VII, s. 164.

74 Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, c. VIII, s. 254.

Mücahid ve Süddî'ye göre meleklerin ölüm anında mü'minlerin üzerine indiği,[75] diğer bir görüşe göre ise ölüm anında, kabirde ve kıyamet günü yeniden dirilince olmak üzere üç yerde mü'minlerin üzerine inecekleri bildirilmiştir[76]. Bunlar bu mevkilerde inerek mü'minlere öldükten sonra ahirette karşılaşacakları şeylerden dolayı korkmamalarını söylerler. Çünkü korku, kötü bir şeyin vukuunu beklemekten hasıl olan bir kederdir. Dünyada da arkalarında bıraktıkları ehl ü ıyalleri sebebiyle hüzünlenmemelerini söylerler. Allah Teâlâ'nın arkada bıraktıklarına hayırla muamele edeceğini, kendilerine de cennette, dünyadakinden daha çok ve daha güzel nimetler vereceğini; onları cennette Müslüman yakınları ve çocukları ile bir araya getireceğini bildirirler. Çünkü hüzün, faydalı bir şeyi kaybetmekten veya zararı dokunan bir şeyin vuku bulmasından doğan bir üzüntüdür.[77]

Zararlı şeyleri defetmek ve faydalı şeyleri celb etmek hayatın temel gayesini teşkil eder. Zararı defetmek ise faydalıyı elde etmekten daha mühimdir. Zararlı olan şey ya gelecek, ya şimdiki veya geçmiş zamanda olabilir. Gelecek şimdiye, şimdi ise geçmişe mukaddemdir. Henüz bulunmayan ve vukuu beklenen şey, gelecektir; şu an var olan şey şimdi vardır; olmuş bitmiş şey ise geçmiştir. Gelecekte olan şeyin husulü zaman geçtikçe yakınlaşır; geçmişte olan şey ise her an bizden uzaklaşır. Dolayısıyla gelecekte olması beklenen zararları defetmek, geçmiş zararları defetmekten daha mühimdir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi korku, gelecekte vuku bulacak zarardan kalbin elem duymasıdır. Hüzün ise geçmişte kaybedilen bir fayda sebebiyle kalbin elem duymasıdır. Bundan dolayı korkuyu defetmek, hüznü kaldırmaktan daha mühim olmaktadır. İşte bu sebeple Allah Teâlâ meleklerine mü'minlere önce gelecekte kıyamette karşılaşacakları şeylerden dolayı onlara bir korku olmayacağını haber vermelerini; sonra da dünyada kaçırdıkları sebebiyle onlar için bir üzüntünün olmayacağını haber vermelerini emretmiştir. Bu iki durum gerçekleşince bütün zararlar ve yorgunluklar ortadan kalkar[78]. Sonra melekler onları bütün nimetlerin içinde bulunduğu cennetle müjdelerler ki: "Size vadolunan cennetle sevinin" kavli bu müjdeyi ifade eder.

Meleklerin dünyada da mü'minler üzerine inmeleri caizdir. Nitekim Buhâri'nin Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet ettiğine göre Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: *"Allah Te'âlâ Hazretlerinin hususi bazı melekleri vardır ki,*

75 et-Taberi, *Câmi'u'l-beyân*, c. XXIV, s. 74.

76 er-Razi, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. XXVII, s. 122; İbn Aşûr, *et-Tahrîr*, c. XXIV, s. 284.

77 Taberi, *Câmi'u'l-beyân*, c. XXIV, s. 74; Bursevî, *Ruhu'l-beyân*, c. VIII, s. 255.

78 er-Razi, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. XXVII, s. 122.

*yeryüzünde ehl-i zikri aramak için dolaşırlar. Ne vakit ki Allah'ı zikreden bir cemaat bulurlarsa birbirlerine nida ederek 'Geliniz! Aradığınız buradadır' diyerek orada toplanırlar. Ve o mevkii kanatları ile semaya kadar çevirirler. Sonra Allah Te'âlâ Hazretleri, o zikir ehlinin durumunu meleklerden daha iyi bildiği halde onların ne söyledikleri, kendisinden ne istedikleri ve neden Allah'a sığındıkları konusunda sual edip bilgi alır. Sonra da onları bağışladığını ve onlarla beraber bulunan kişilerin asla şaki olmayacağını bildirir."*[79]

Ebu Hureyre (r.a.)'den rivayet olunan bir hadis-i şerifte de Hz. Peygamber : *"Gece ve gündüzde bir kısım melekler nöbetleşe aranızda bulunurlar. Bunlar sabah namazı ile ikindi namazında toplanırlar. Sonra sizi geceleyin takip eden melekler (hesabınızı vermek üzere huzur-ı ilâhîye) yükselir. Sizi çok iyi bilen Allah, bu meleklere, 'Kullarımı ne halde bıraktınız?' diye sorar. Onlar da, 'Biz onları namaz kılıyorlarken bıraktık, biz onlara namaz kılarlarken vardık' derler"* buyurmuştur.[80]

Bu hadis-i şerif, bir kısım meleklerin insanları gece ve gündüz nöbetleşe takip ettiklerini, insanı hiç yalnız bırakmadıklarını ifade etmektedir. Ayrıca meleklerin ikindi ve sabah vakitlerinde toplanmaları da mü'min kullara bir lütuf ve ikram olmaktadır. Çünkü her seferinde namaz halinde görerek Allah'ın huzurunda öyle şehâdette bulunmaktadırlar.[81]

Yine Rasûlullah (s), *"Bir topluluk, Allah'ın evlerinden bir evde toplanır, Allah'ın kitabını okur ve onun manasını anlamaya çalışırlarsa melekler onları kuşatır, üzerlerine sekinet iner, onları rahmet sarar, melekler onların etrafını çepçevre ihata edip kuşatırlar. Allah da onları katında bulunan melekler arasında yad eder. Kimi ki ameli geri bırakır, nesebi onu ileri götürmez"*[82] buyurmaktadır ki, Üseyd b. Hudayr (r.)'den rivayet olunan şu hadisenin, meleklerin özellikle ibadetle meşgul olan ve Kur'an okuyan mü'minlerin yanlarına inmelerini örneklendirme bakımından pek büyük önem arz ettiği kanaatindeyiz:

> Bir kere Üseyd gece vakti Bakara Sûresini okuyordu. Atı da yanında bağlanmıştı. Kur'an okunurken birden at deprenmeye başladı. Üseyd sustu, o susunca at da sakinleşti. Üseyd tekrar okumaya başladı, at yine şahlandı. Üseyd sustu, at da sakinleşti. Bundan sonra Üseyd bir daha okumaya başladı. At yine hırçınlaştı. Üseyd de artık vaz geçti. Üseyd'in oğlu Yahya ise ata yakın bir yerde yatmakta idi. Atın çocuğa bir zararı dokunmasından endişe ederek çocuğu geriye çekti. Bu sırada başını kaldırıp göğe baktığında beyaz bulut gölgesine benzer bir sis içinde kandiller gibi bir takım ecramın parlamakta olduklarını gördü. Sabah olduğunda Üseyd Rasûlullah (s)'a bu hâdiseyi anlattı. Peygamberimiz (s) ona: *"Oku ey Hudayr oğlu, oku ey Hudayr*

79 el-Buhari, Deavât, 67; Müslim, Zikir, 25.

80 el-Buhârî, Mevâkîtu's-salât, 16; Müslim, Mesâcid, 210; en-Nesâî, Salât, 21; el-Muvatta', Salât, 82.

81 İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi (Kütüb-i Sitte),* İstanbul, ts., c. XIII, s. 37.

82 Müslim, Zikir, 38, 39; Ebu Davud, Vitir 14; İbn Mace, Mukaddime 17.

*oğlu"*, di(yerek okumaya devam edilmesi lazım geldiğini bildir)di. Üseyd: Ey Allah'ın Rasûlü atın Yahya'yı çiğnemesinden endişelendim. Çünkü çocuk ata yakın bir yerde idi, (onun için okumayı kestim). O sırada başımı göğe doğru kaldırdığımda gökyüzünde bulut gölgesi gibi bir beyazlık içinde kandiller gibi ecrâmın parlamakta olduklarını gördüm. Artık bu beyaz gölge tabakası, içindeki ziya manzumesiyle göğe doğru çekilip çıktı. Nihayet onu görmez oldum, dedi. Rasûl-i Ekrem (s*): "Bilir misin onlar nedir?* buyurdu. Üseyd, hayır, deyince, Rasûl-i Ekrem (s): *"Ey Üseyd onlar meleklerdi, senin sesine yaklaşmışlardı. Eğer okumaya devam etseydin sabaha kadar seni dinlerlerdi. İnsanlar da onlara bakardı. Halkın gözünden gizlenmezdi"* buyurdu.[83]

Bu hadîs-i şerifler, Allah Teâlâ'nın rahmet ve feyzini indirmek üzere meleklerin mü'minlerin üzerlerine indiklerini açıkça ifade ederler. Son olarak Üseyd b. Hudayr'dan rivayet olunan hadis-i şerif ise, Adem oğullarının melekleri görmelerinin mümkün olduğuna delâlet etmektedir.[84]

Ayrıca bir kısım hadis-i şeriflerde *"içerisinde köpek ve timsallerin bulunduğu evlere meleklerin girmeyeceği"*[85], *"insan helaya girdiğinde veya erkek hanımına sokulunca oradan meleklerin ayrıldığını"*[86] bildirilmektedir ki, bunlar da, hem meleklerin insanların yanlarına indiklerini, hem de onların her rast gelen yerde bulunmayacaklarını haber vermektedir.

Şu kadar var ki, meleklerin bu inişi, gizli bir iniş olup etkisinin mü'minlerin üzerinde görülmesiyle bilinir. Buna göre onların, konunun başında zikrettiğimiz ayette geçen "korkmayınız, hüzünlenmeyiniz" sözlerinden maksat, şeytanların yakınlarına verdikleri vesvesenin aksine mü'minlerin ruhlarına ilham ettikleri güzel düşüncelerdir. Yani onlar mü'minlerin gönüllerine, onları korku ve hüzünden kurtaracak ve onları cennetle müjdeleyecek güzel ilhamlarda bulunurlar; böylece mü'minlerin sadırları açılır ve rahata kavuşurlar[87]. Bu ayetin de işaret ettiği gibi kamil mü'minler, Allah'tan başka kimseden korkmazlar; kendilerine isabet eden kötülüklerden dolayı mahzun olmazlar; her şeyin kaderle olduğunu yakînen bilirler. Onlar, Allah Teâlâ'nın fazlından bekledikleri ile sürekli ferah ve huzur halinde bulunurlar.

### 2. Mü'minleri Cennetle Müjdelemeleri

Melekler, dünyada veya bahsi geçen üç yerden yani ölüm anı, kabir ve haşirden birinde mü'minleri, dünyada iken peygamberler vasıtasıyla vadolunduk-

83 el-Buhârî, Fedâilu'l-Kur'an, 15.

84 Kâmil Miras, *Tecrîd-i Sarih Tercemesi*, Ankara 1983, c. XI, s. 239.

85 el-Buhârî, Libas, 88; Müslim Libas, 102; Ebu Davud, Libas, 48; et-Tirmizî, Edeb, 44.

86 et-Tirmizî, Edeb, 42.

87 İbn Aşûr, *et-Tahrîr*, c. XXIV, s. 284.

ları cennetle müjdelerler[88]. İmam Ahmed b Hanbel'in Ebu Hureyre (r.)'den rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Melekler ölünün yanında hazır bulunurlar. Eğer o, salih bir kişi idiyse şöyle derler: Temiz cesette bulunan ey temiz nefs, övülmüş olarak rahat ve istirahat ile çık. Öfkeli olmayan Rabbin müjdesi sanadır. Bunlar ruh çıkıncaya kadar söylenmeye devam ederler. Sonra ruh göğe yükseltilir ve (gök kapılarının) açılması istenir. Bu kimdir? diye sorulduğunda, falancadır, denilir. Ona; temiz cesette bulunan temiz ruh, merhaba. Övülmüş olarak, rahat ve istirahat ile gir. Öfkeli olmayan Rabbinden müjde sana, denilir. O, en yüce semaya erişinceye kadar bunlar söylenmeye devam ederler. Şayet o, kötü bir kimse idiyse şöyle derler: Pis cesette bulunan ey pis nefis çık, kötülenmiş olarak çık. Kavurucu ateş ve irinle buna benzer bir eşini sana müjdeleriz. Ruh çıkıncaya kadar bunlar söylenmeye devam ederler. Sonra o göğe yükseltilip göğün onun için açılması istenir. Bu kimdir? diye sorulduğunda, falancadır, denilir. Bunun üzerine: Pis cesetteki pis ruh rahat olma, (sana merhaba yok), kötülenmiş olarak dön. Gök kapıları sana açılmayacaktır, denilir ve gökten geri gönderilir."*[89]

İbn Ebî Hatim'in (327/939) naklettiğine göre Cafer b. Süleyman, Sâbit' b. Kays'ın Hâ. Mîm. Secde (Fussılet) Sûresini okuduğunu işitir. *"Muhakkak ki Rabbimiz Allah'tır, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner"* ayetine ulaştığında durduğunu ve: Bize ulaştığına göre Allah Teâlâ mü'min kulu kabrinden diriltip kaldırdığı zaman dünyada iken onunla beraber olan iki melek onu karşılar ve kendisine: *"Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin"* derler. Allah Teâlâ onun korkusunu emniyete çevirir, gözünü aydın kılar. Kıyamet günü insanların gözünü korkutan her bir büyük şey, mü'min için bir göz aydınlığı olur. Zira Allah Teâlâ onu hidayete erdirmiş ve o da dünyada iken o gün için ameller işlemiştir, şeklinde bir açıklama yaptığını bildirir. Zeyd b. Eslem de, meleklerin mü'mini ölümü sırasında, kabrinde ve diriltildiği esnada müjdeleyeceklerini haber verir.[90]

Ayet-i kerimeden anladığımıza göre melekler inananlara ölüm sırasında şöyle diyecekler: Biz sizin dostlarınızdık, dünya hayatında sizin yoldaşlarınız idik. Sizi doğrultuyor, tevfika ulaştırıyor ve Allah'ın emriyle sizi muhafaza ediyorduk. Aynı şekilde ahirette de sizinle beraber olacağız. Kabirlerde sizin yalnızlığınızı giderip ünsiyete çevireceğiz. Sûra üfürüldüğü sırada da sizinle beraber olacağız ve yeniden diriltilme, haşrolunma gününde sizin korkunuzu emniyete çevireceğiz. Sırat-ı müstakîmden sizi geçireceğiz ve sizi naîm cennetleri-

88 et-Taberi, *Câmi'u'l-beyân*, c. XXIV, s. 74; Bursevî, *Ruhu'l-beyân*, c. VIII, s. 255.

89 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. II, ss. 364-365.

90 İbn Kesir, *Tefsîr*, c. VII, s. 166.

ne ulaştıracağız. Orada canlarınızın çektiği şeyler sizindir. Gözleri aydın edecek ve gönüllerin çektiği şeylerden seçip beğendiğiniz her şey cennette sizedir. İstediğiniz her şey önünüzde hazır bulunacak ayrıca gafûr ve rahîm olan Yüce Allah günahlarınızı affedecek, size merhamet ve lutufta bulunacaktır.

Dünya gözüyle bakıldığında pek zor bir an olan ölüm sırasında, melekler tarafından böyle büyük bir müjde ile kaşılanmak ne büyük saadettir. Fakat bu saadete ermek için, samimi bir şekilde "Rabbım Allah" demek ve sonra da her halükarda "istikamet üzere bulunmak" şart koşulmuştur.

### 3. Meleklerin Dünya ve Ahirette Mü'minlerin Dostları Olmaları

Ayetteki *"Biz dünya hayatında da, ahirette de sizin dostlarınızız"* ifadesi, meleklerin, hem dünya hem de ahirette mü'minlerin dost ve yardımcıları olduğunu bildirmektedir. Dünyada kafirlerin yakınları şeytanlar olduğu gibi mü'minlerin yakınları ve dostları da meleklerdir. Bunlar mü'minleri korumak ve kollamak üzere görevlendirilmiş, hafaza meleklerinden başka bir sınıf meleklerdir.[91] Şeytanların kafirlere yaptıklarının aksine onlara işlerinde yardımcı olurlar, doğruyu ilham ederler ve onları iyilik ve salahlarına sebep olacak işlere teşvik ederler. Bu ayet, taate devam eden mü'minlerin bu hallerinin Allah'ın tevfiki ve melekler vasıtasıyla onları teyidi sayesinde olduğunu hatıra getirmektedir. Ahirette de melekler mü'minlere şefaat etmek ve onları güzellikle karşılamak suretiyle dostluklarını ızhar ederler.[92]

Fahrettin Razi (ö.606/1209), vesvese vermek ve batıl şeyleri hayale getirmek yoluyla şeytanların ruhlara tesirleri olduğu gibi meleklerin de ilhamlar, yakînî mükâşefeler ve hakîkî makamlar ile beşerî ruhlara tesirleri olduğunu; melekler ile mü'minler arasındaki bu dostluğun dünyada olduğu gibi, ahirette de devam edeceğini belirtir. Çünkü bu dostluk, zevali olmayan zatî bir dostluk olup, ölüm sonrası bu dostluk daha da kavileşir. Bunun sebebi ise, nefis cevherinin melekler cinsinden olmasıdır. Nefis cevheri meleklere nisbetle; güneşe nisbetle parıltı, denize nisbetle damla mesabesindedir. Cismânî bağlılıklar bu nefis cevheri ile melekler arasına girer, perde olurlar.[93] Nitekim Resûlullah (s), şeytanların Adem oğullarının kalplerini kuşatmaları olmasaydı muhakkak onların, göklerin melekûtünü görebilecek durumda olduklarını belirtir. Dolayısıyla cismânî bağlılıklar ve bedenî durumlar ortadan kalktığında aradaki bu perde de ortadan kalkarak eser müessirle, damla denizle, parıltı güneşle birleşir. İşte meleklerin dünya ve ahirette mü'minlerin dostları olmaları böyledir.

---

91 İbn Aşûr, *et-Tahrîr*, c. XXIV, s. 286.

92 Bursevî, *Ruhu'l-beyân*, c. VIII, s. 256.

93 er-Razi, *Mefâtîhu'l-ğayb*, c. XXVII, s. 123.

Meleklerin dünya ve ahirette mü'minlerin dostları olduğunu bildiren ayetin şu inceliklere işaret etmekte olduğu da söylenebilir: Tasavvuf ehlinin yaptıkları taksime göre meleklerin rahmet dostluğu avam tabakası için, nusret dostluğu havas için, muhabbet dostluğu ise ehass-ı havas içindir. Allah Teâlâ, meleklerin rahmet dostluğu ile avam tabakasını dünyada şeriatın emirlerini yerine getirmeye muvaffak kılar; ahirette de bu amellerine karşılık cenneti verir. Nusret dostluğu ile havâssı dünyada en büyük düşmanları olan nefs-i emmareleri üzerine salar ve devamlı kötülüğü emreden bu nefisleri kötü huylardan ve alçak sıfatlardan temizlemelerini sağlar; ahirette de onları "Rabbine dön" cezbesiyle mükafatlandırır. Muhabbet dostluğu ile ise ehass-ı havâssa dünyada müşâhede ve mükâşefe kapılarını açar; ahirette de onları kendisine en yakın olanlardan eyler.[94]

Cennette mü'minlerin sahip olacakları derecelerin birbirinden çok faklı olacağı bilinen bir gerçek olduğu için, böyle bir yorumun pek güzel düştüğü kanaatini taşımaktayız. Sonra melekler gafûr ve rahîm olan Rablerinden bir ikram olarak cennette mü'minler için nefislerinin arzuladığı her türlü cismânî lezzetlerin ve arzu ettekleri her türlü ruhanî haz ve nimetlerin mevcut olduğunu, orada ebedî saadeti elde edeceklerini müjdelerler.

**4. Meleklerin mü'minleri sevmeleri**

Melekler mü'minlerin dostları ve yardımcıları oldukları için aynı zamanda onları pek severler. Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde yer alan bir hadis-i şerifte Rasûlullah (s) şöyle buyurmaktadır: *"Allah Teâlâ bir kulunu sevdiği zaman Cibil'e nida ederek der ki: Şüphesiz Allah falan kulu seviyor, onu sen de sev. Cibril de onu sever. Sonra Cibril semada şöyle nida eder: Şüphesiz Allah falan kulu seviyor, onu siz de seviniz. Sema ehli de onu severler. Sonra o kişi yeryüzünde sevilen ve hüsn-ü kabul gören biri olur. Allah Teâlâ bir kula da buğzettiği zaman Cibril'i çağırır ve: Ben falana buğzediyorum, sen de buğzet, der; Cibril de ona buğzeder. Sonra Cibril gök ehline: Allah Teâlâ falan kimseye buğzediyor, siz de buğzedin, diye nida eder; gök ehli de ona buğzederler. Sonra o kişi yeryüzünde sevilmeyen biri olur."*[95]

Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Sevban (r.)'dan nakledilen hadis-i şerifte de bu husus biraz daha tafsilatlı olarak yer almaktadır. Rasûl-i Ekrem (s) burada şöyle buyumaktadır: *"Kul, Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak ister ve bunda ısrarlı davranırsa, Allah Teâlâ Cibril'e: Falan kulum benim rızamı kazanmak istiyor.*

94 Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, c. VIII, s. 256.

95 el-Buhârî, Bed'ü'l-halk, 6; Müslim, Birr, 157.

*Şüphesiz rahmetim onun üzerinedir, buyurur. Cibril de: Allah'ın rahmeti falan kul üzerinedir, der. Bu sözü Cibril'den sonra Arş'ı taşıyan melekler, Arş'ın etrafında bulunan melekler ve yedi kat gökte bulunan bütün melekler söyler. Sonra (bu şekilde söylemek) yeryüzüne kadar iner. İşte 'İman edip de salih amel işleyenler için, Rahman olan Allah, (gönüllerde) bir sevgi yaratacaktır'*[96] *âyeti bunu anlatır. Bir kul da Allah'ın gazabını gerektirecek bir şey yaparsa, Allah Teâlâ Cibril'e: Falan beni gazaplandırıyor, dikkat ediniz gazabım onun üzerinedir, buyurur. Cibril de: Allah'ın gazabı falan kul üzerinedir, der. Bu sözü Cibril'den sonra Arş'ı taşıyan melekler, Arş'ın etrafında bulunan melekler ve yedi kat gökte bulunan bütün melekler söyler. Sonra (bu şekilde söylemek) yeryüzüne kadar iner."*[97]

Bu hadis-i şerifler gösteriyor ki, Cenâb-ı Hakkın izni ve iradesi ile olmak şartıyla melekler mü'minleri sevebilmektedirler. İşte bu sevgi sayesinde mü'minler dünya hayatlarında da gönül huzuru içinde mutlu bir hayat sürme imkanı elde etmiş olmaktadırlar.

### C. Mü'minlerin meleklere karşı takınmaları gereken tavır

Melekler, Allah' Teâlâ'nın seçkin ve şerefli kullarıdır. Allah'a inanan, O'na kulluk eden ve O'nun rızasına ermek isteyen mü'minler, melekleri dost edinmeli, onlara karşı son derece saygılı olmalı ve onlara hoş gelmeyecek her türlü söz ve davranışlardan kaçınmalıdırlar.

Melekleri en çok rahatsız eden şey, günahlar, küfür ve şirktir. Onları en çok mutlu eden ise kulun sırf Allah için kulluk yapması ve O'nu gadaplandıracak şeylerden uzak durmasıdır.[98] Hadis-i şeriflerde meleklerin, içinde köpek, sûret ve cünüb bulunan evlere girmediği,[99] yanlarında köpek ve çan bulunan kafileye katılmadığı[100]; sarhoşlar, zağferan sürünenler ve cünüblere yaklaşmadığı ifade olunmuştur. Ayrıca kötü koku, pislik, kir gibi insanların tiksindikleri şeylerden meleklerin de tiksindiği bildirilmiştir. Nitekim Buhârî'nin Sahih'inde geçen bir hadis-i şerifte Rasûlullah (s): *"Soğan, sarmusak, pırasa (gibi kokusu başkalarını rahatsız edecek yiyecekleri) yiyenler bizim mescidimize yaklaşmasın. Zira melekler, insanların rahatsız oldukları şeylerden rahatsız olurlar."*[101] buyurmuştur. Ayrıca

96 Meryem, 19/96.

97 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. V, s. 279.

98 Ömer Süleyman el-Eşkar, *İlmü'l-melâketi'l-ebrar*, s. 68.

99 el-Buhârî, Libas, 88; Müslim Libas, 102; Ebu Davud, Libas, 48; et-Tirmizî, Edeb, 44.

100 el-Buhârî, Cihad, 139; Müslim, Libas, 103; Ebu Davud, Cihad, 46; et-Tirmizî, Cihad, 25.

101 el-Buhârî, Ezan, 160; Et'ime, 49; Müslim, Mesâcid, 72; et-Tirmizî, Et'ime, 13; en-Nesâî, Mesâcid, 16-17; İbn Mâce, İkâme, 58.

Rasûlullah (s), kişinin namaz esnasında sağına tükürmesini yasaklamış, zira namaz kılan kişinin sağında bir melek bulunduğunu, tükürdüğü zaman onun rahatsız olacağını bildirmiştir.[102]

Mü'minler, aralarında hiçbir fark gözetmeksizin bütün melekleri sevmeli ve onları dost edinmelidirler. Çünkü onların hepsi, Allah'ın emirlerin tutan ve nehiylerinden kaçınan kullardır. Aralarında fazilet bakımından derece farkı olsa da, melek olma itibariyle hepsi birdir. Halbuki yahudiler meleklein bir kısmını kendilerine dost, bir kısmını ise düşman bilmişler, meselâ Cebrail'in kendilerine düşman olduğunu, Mikail'in ise dost olduğunu iddia etmişlerdir. Nitekim Bakara Sûresi'nin 97-97. ayetlerinde bu konuya temas edilerek, bir meleğe düşmanlığın Allah'a ve bütün meleklere düşmanlık olacağı belirtilmiştir. O bakımdan, mü'minler iman ve itimat açısından melekler arasında bir fark görmez, hepsine inanır, hepsini dost bilir ve saygıda kusur etmez.

### D. Meleklerin Kafir ve Günahkârlara Karşı Tavrı

Melekler, kafirleri, zalim ve mücrimleri asla sevmezler. Bilakis onlara düşman olurlar, onlarla savaşırlar ve kalplerine korku ve endişe salarlar. Nitekim Rasûlullah (s)'ın gazvelerinde meleklerin yardımlarını anlatırken ve birtakım peygamberlerin kavimlerinin helakini anlatırken bu konulara yer vermiştik. Yani bir kavim peygamberini yalanlayıp bunda ısrar ettiğinde Allah Teâlâ, melekleri vasıtasıyla o kavme azabını indirmiş ve onları helak etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de, iman ettikten sonra küfre giren ve bu vesileyle zalim olan kimselere; yine kafir olup sonra da kafir oldukları halde ölenlere Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanet edecekleri[103] bildirilmiştir. Yalnız meleklerin laneti bununla kalmamakta, onlar sadece kafirlere lanet etmemekte aynı zamanda bir kısım günahları işleyenlere de lanet edecekleri bildirilmektedir. Ezcümle kocasının firaşa davetine icabet etmeyen kadına,[104] mü'min kardeşine demirle (silahla) işaret eden kişiye,[105] dinde bid'at ihdas eden kimselere…[106] meleklerin lanet ettikleri haber verilmiştir.

Demek oluyor ki melekler, Allah'ın sayısız orduları olup, O'nun emrine göre hareket etmektedirler. Allah'ı hoşnut ve razı eden şeyler onları da hoşnut etmekte; Allah'ın rızasına uymayan şeyler, onları da gadaplandırmaktadır. Bu

102 el-Buhârî, Salât, 33-38; Müslim, Zühd, 74; en-Nesâî, Mesâcid, 31-32.

103 Âl-i İmrân, 3/86-87; el-Bakara, 2/161.

104 el-Buhârî, Bed'ü'l-halk, 7; Nikah, 85; Müslim, Talak, 11; Ebu Davud, Nikah, 40.

105 Müslim, Birr, 125; et-Tirmizî, Fiten, 4; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. II, ss. 256, 505.

106 Ebu Davud, Diyât, 11; en-Nesâî, Kasâme, 10.

sebeple onlar, mü'minlerin yar ve yardımcıları oldukları halde, kafirlerin ve günahkarların hasım ve düşmanıdırlar. İlâhî kudret onlarda bu şekilde tecelli etmektedir.

**Değerlendirme**

Herbir peygamberle kat'i bir irtibatları olduğu gayet rahatlıkla anlaşılan meleklerin, bir kısım peygamberle olan özel irtibatları Kur'an-ı Kerim'de dile getirilmektedir. Adem (s) yaratılış serüveni anlatılırken, meleklerin ona secde ile emrolundukları, hepsinin secde ettiği ve fakat İblis'in bundan imtina ettiği belirtilmektedir. Hadislerden anladığımıza göre, melekler Allah'ın emriyle Adem (s)'e bazı şeyleri öğretmişler; vefat ettiğinde de yıkayıp kabre koymuşlardır. Yine melekler yakışıklı gençler kılığında İbrahim (s)'a gelmişler, O'na İshak'ı müjdelemişler, sonra Lut (s)'a gelerek onu günahkar kavminin arasından kurtarmışlar, günahkar kavmini de, bulundukları diyarın altını üstüne getirmek suretiyle çok korkunç bir şekilde helak etmişlerdir. Zekeriya (s)'ya mabedde namaz kıldığı esnada Yahya'yı müjdelemişler; Beyt-i Makdis'te kaldığı sıralarda, hamilelik zamanlarında ve doğum anlarında Hz. Meryem'i asla yalnız bırakmamışlar, teselli ve müjde dolu sözlerle ona yardımda bulunmuşlardır. İsa (s), Cebrail'in bir diğer ismi olarak geçen Ruhu'l-Kudüs'le desteklenmiştir. Aslında bütün Peygamberler Cebrail'le desteklendiği halde, bu destek İsa (s)'da daha belirgin bir halde tebarüz etmektedir. Bir defa O'nun üflemesiyle annesi Meyem'in karnında belirmiş, onun desteği ile azgın Benî İsrail'e karşı korunmuş ve yine onun desteği ile göklere urûc etmiştir.

Aslında bütün bunlar 'meleklerin mü'minlere yardımı' cümlesine dahil olmakla beraber, biraz daha husûsî kaldıklarından, meleklerin genel olarak mü'minlerin tümüyle olan irtibatlarını ayrıca ele almak uygun görülmüştür. Kur'an-ı Kerim'e ve Sünnet-i Seniyye'ye bu noktadan baktığımız zaman, meleklerin her bakımdan mü'minlerin en büyük yardımcı ve destekçileri oldukları rahatlıkla anlaşılmaktadır. Onlar mü'minler için dua etmekte, günahlarının bağışlanması için istiğfarda bulunmakta, cennete girmeleri için Rablerine niyaza durmaktadırlar. Değişik vesile ve sebeplerle mü'minlerin üzerlerine inmekte, onları rahmet kanatlarıyla kuşatmakta, onlara dünya ve ahiret dostları olduklarını söylemekte ve onları cennetle müjdelemektedirler. Bu bakımdan mü'minlerin, hayatlarını meleklerin murakabesi altında geçirdikleri şuuru içinde bulunup, onları razı edecek şeylere tevessül etmeleri ve onlara eziyet verecek her türlü tavırlardan uzak durmaları gerekmektedir.

Hasılı, önceden gelip geçenlerin Rabbi olan Allah Teâlâ, bizim de Rabbimizdir. Öncekilerin yaşadıkları zamanlarda faaliyette bulunan melekler, şu anda da aynı şekilde faaliyettedirler. Dolayısıyla Kur'an ve sünnette haber verilen meleklerin yardımı, her an devam etmektedir. Şu kadar var ki, "Kul dara düşmeyince Hızır yetişmez" vecizesinin de özetle ifade ettiği gibi, meleklerin yardımları, genellikle beşerî tedbirlerin nüfûzunu kaybettiği noktalarda devreye girmektedir. Bu bakımdan, hangi hususta olursa olsun, meleklerin yardımına mazhar olmak için, o hususta beşerî bütün tedbirleri alınmalı, her türlü vesileye tevessül edilmelidir. Beşerî takatın kesildiği yerde, Allah'ın izniyle meleklerin desteğinin ulaşacağını ümit edebiliriz.

**Özet**

Melekler nurdan yaratılmış latif ve gözle görülmez varlıklardır. Onlar, Allah'ın emrini harfiyen yerine getirir ve O'na asla isyan etmezler. Sayıları çok ve vazifeleri çeşitlidir. Kur'an'ın beyanına göre melekler, peygamberlerin ve mü'minlerin en büyük yardımcılarıdır Onlar inananları manen destekler, cennetle müjdeler ve mü'minler için dua ve istiğfar ederler. Bu bakımdan mü'minler, hayatlarını meleklerin dostluğu ve murakabesi altında geçirip, onları razı edecek şeylere tevessül eder ve onlara eziyet verecek her türlü tavırdan uzak dururlar.

**Anahtar kelimeler**: Kur'an, melekler, peygamberler, mü'minler, yardım.